

tekstova s osobnim dojmovima posvećenim različitim pitanjima: od hrvatskih dilema suradnje sa haškim sudom, preko identifikacije/distanciranja Hrvatske od Balkana, pitanja nacionalnog identiteta, nemogućnosti objavljivanja svojih pjesama, dojmova s tribine „nasilja nad ženama“ iz 1990-ih godina, usporedbi destruktivnosti društvene i obiteljske agresije, volonterskom iskustvu na *sos telefonu za žene i djecu žrtve nasilja*, zastupničkim haljinama, osobnim refleksijama o iskustvu plaćanja pića „dami“, ustavnom definiranju nekih kategorija, podacima o rodnim karakteristikama kaznenih dijela, te svojim iskustvima rađanja. Knjigu završava osobnim refleksijama o sreći i ljubavi. Zadnje dvije stranice knjige posvećene su bilješkama o datumu i mjestu objavljivanja pojedinih tekstova, te bilješkom o autorici.

Knjiga predstavlja esejistički rad dugog razdoblja života autorice Jasenke Kodrnje – razdoblja od više od 30 godina – koji obuhvaća različite refleksije, opservacije i osobna iskustva posvećena temi rodnih odnosa i identiteta, sa ponekim podacima iz pojedinih socioloških istraživanja o odnosima žena i muškaraca u društvu. Budući da je su to tekstovi vrlo raznorodnog sadržaja – i po formi i po temama i vremenskim razdobljima – sadržajne veze i unutrašnje strukture karakterizirane su velikim skokovima u problemima, idejama, i nalazima. Budući da je obuhvaćeno prilično veliko vremensko razdoblje, u njemu je dolazilo do različitih promjena pristupa, teorija i literature, što autorica u početku dosljednije pokazuje nego kasnije. Novije promjene te usklađivanje sa suvremenijom literaturom nešto su slabije zastupljene u

ovom radu. Međutim, bez obzira na to rad je autoričin vrijedan i autentičan doprinos studijama roda iz ženske perspektive, osobito hrvatskog društva.

Branka Galić

Jasenka Kodrnja (ur.)
**RODNO/SPOLNO OBILJEŽAVANJE
PROSTORA I VREMENA U
HRVATSKOJ**
Biblioteka Znanost i društvo, IDIZ,
Zagreb, 2006., 345 str.

Knjiga je zbornik istraživanja više autorica provedenih na projektu „Rodno (spolno) obilježavanje prostora i vremena u Hrvatskoj“ u sklopu Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu. Voditeljica projekta i urednica knjige Jasenka Kodrnja je sociologinja i znanstvena suradnica na IDIZU-u. Ostale autorice obuhvaćaju široku lepezu zanimanja - filozofija, anglistika, slavistika, povijest umjetnosti, povijest plesa, zaštita okoliša, muzikologija, teatrologija, politologija, te je upravo multidisciplinarni pristup, pod okriljem zajedničkog istraživačkog projekta i svrhe istraživanja, posebno zanimljiv.

Knjiga je podijeljena u četiri dijela kojima se teži prije svega uspostaviti teorijska podloga istraživanja, a zatim predstaviti njegovi osnovni rezultati. Prvi dio „*Konceptualizacija – naznake (de)konstrukcije rodnosti/spolnosti prostora i vremena*“ sastoji se od četiri poglavlja: „Pristup temi“, „Djevojka i duga“, „Odsutan prostor žene: povijest, javnost i svijet“ i „Metodološke napomene“. U drugom dijelu, „*Prostor i rod/spol*“ dva su poglavlja: „Rodno/spolna hijerarhija javnog prostora ili žene u nazivima ulica i

trgova RH“ te „Spomenici, rodno mapiranje“. Treći dio „*Vrijeme i rod/spol*“ napisan je na osnovu analize *Hrvatskog općeg leksikona* (LZMK, Zagreb, 1996), a sastoji se od dva poglavlja: „Rodni stožac vremena“ i „Rodne značajke djelatnosti“. Četvrti dio nastavak je rezultata istraživanja *Leksikona*, po profesionalnim i stručnim područjima „*Znanstvenice, filozofkinje, umjetnice*“ i sastoji se od devet poglavlja: „Znanstvenice i filozofkinje“, „Arhitektice“, „Primijenjene umjetnice i dizajnerice“, „likovne umjetnice“, „književnice“, „Glazbene umjetnice“, „Kazališne glumice“, „Plesne i baletne umjetnice“ i „Filmske umjetnice“. Na kraju knjige dodani su „*Prilozi*“, izvaci iz *Leksikona* upisanih osoba s najviše znakova po područjima.

Knjiga polazi od ideje da je potrebno novo čitanje znanja. Autorice rodno/spolne konstrukcije shvaćaju kao društveno zadane te nude alternativno feminističko i (post)moderno čitanje koje omogućava relativiziranje društveno prihvaćenih pojmova prostora i vremena iz rodno/spolnog motrišta. Pitanje rodno/spolnih odnosa usko je vezano za pitanje (nad)moći. Prostor i vrijeme nisu rodno/spolno neutralni, što autorice namjeravaju pokazati putem istraživanja simbola kao indikatora nejednakosti u zastupljenosti rodne/spolne moći. U prvom dijelu knjige postavljene su tri osnovne hipoteze: (1) pokazati patrijarhalnu komponentu konstrukcije prostora i vremena, (2) iščitavanje rodno/spolnih odnosa u sklopu *Hrvatskog općeg leksikona*, kao „primjera unutar navedenog (antologije, enciklopedije, leksikoni) sustava znanja“ (75), i (3) iščitavanje simbola rodno/spolne moći u javnom prostoru (reprezentativni uzorak naziva trgova i ulica u RH (16).

Prvi dio „*Konceptualizacija*“ polazi od teorijskog pristupa temi i problemu (de)konstrukcije pojmova prostor i vrijeme te rod i spol, s time da autorice koriste sastavnicu „rod/spol“ u onim slučajevima kada se želi naglasiti neodvojivost ta dva pojma. Ovaj dio nudi pregled povijesnog mapiranja odrednica prostor i vrijeme te predstavlja vrijednu analizu posebno za one koji se bave tematikom ženskog pitanja, ali i one kojima je potrebno „popunjavanje rupa“ u teorijskom znanju o (post)feminističkoj problematici. Od grčkih mitova, preko glavnih predstavnika povijesti filozofske misli (Heraklit, Empedoklo, Platon, Aristotel, Hegel), do uglednih znanstvenih umova posljednja dva stoljeća (Nietzsche, Einstein, Hawking), autorica promišlja linearno i cikličko shvaćanje vremena, naglašavajući da „osjećamo istovremenosti dvaju vremena“, ali „naglasak na jednom od njih stvar je svjetonazorske paradigme, filozofskog autorstva i rodne perspektive“ (43). Stoga je važno prepoznati tu dualnost i uočiti patrijarhalni način konstrukcije vremena i prostora u našoj kulturi.

Iako analiza „Srne“ Dinka Šimunovića ne doprinosi izravno samim hipotezama istraživanja i cilju knjige, zanimljiv je „paradigmatski primjer“ (313) analize rodno/spolnih odnosa u primjeru naše kulture i pronalasku njenog mjesta u širem europskom kulturnom krugu.

Drugi i treći dio knjige bave se prvo prostorom, a zatim vremenom. Zanimljivost analize nazivlja ulica i trgova u RH je u tome da se ne zadržava samo na isticanju nezastupljenosti „ženskog prostora“ u hrvatskim naseljima (primjerice, samo u Zagrebu udio *ženskih* prema *muškim* imenima ulica i trgova je 5,8% naprema 94,2%), već ukazuje i na dominantnost muške simbo-

like. Tako se postavljena hipoteza dokazuje ne samo istraživanjem udjela imena već i položajem „gdje se ženske ulice nalaze i njihova veličina“ te tako pokazuje da se „u pravilu radi o malim, sporednim ulicama, na periferiji grada, daleko od središta i važnih prometnica, na marginama“. Drugi pokazatelj zaboravljenosti ženske simbolike je „zaborav“ ženskih „junakinja“ i priča o njima, kao i to da „neka osobna ženska imena upisana u prostor zapravo su likovi iz književnih djela koje su napisali autori muškarci“ (98-99).

Jasan je pokušaj autorica da ukažu na važnost jednovrsne samostalnosti lika žene od muškaraca, no smatram da je mala doza opreznosti potrebna u argumentiranjima rezultata (primjerice, nije ponuđena analiza muških imena na jednak način kao ženskih, pa moramo autoricama vjerovati na riječ da muški fiktivni likovi nisu povezani sa ženskim spisateljicama ili da su mnogo poznatije priče o muškim junacima po kojima su ulice ili trgovi dobili ime). Ove i slične dodatne hipoteze koje se javljaju u knjizi potrebno je provjeriti daljnjim istraživanjima, a držati se osnovna tri cilja navedena u konceptualizaciji.

Rodno/spolni aspekt vremena analiziran je unutar *Hrvatskog općeg leksikona*. Zaključci idu u korist postavljenih hipoteza, da navedemo samo neke: kao i kod prostora, vremenski je „ženska uloga bila drugačija, žene su se tek sporadično nalazile u ‘ulozi muškaraca’, ali su se istovremeno bavile raznim profesijama u kojima su njihova postignuća imala karakteristike nepriznato, ne-javnog i nemjerljivog. Upisivanje žena u one djelatnosti koje su društveno popularnije pokazuje da postignuća žena u tim područjima nije bilo moguće socijalno ignorirati“ (184-185).

Četvrti dio knjige pojedinačno istražuje i analizira svaku od tih djelatnosti. Autorice zaključuju da je u *Leksikonu* neupitna „dominantnost muške simbolike“ (od 336 spomenika u Zagrebu 41,1% predstavlja osobe muškog, 14,3% ženskog spola, a 1,5% se odnosi na oboje) te da se muški rod upotrebljava kao „konstruktor vremena, povijesti, znanosti i umjetnosti“. Žene su tako izbačene i iz „ženskog prostora“ – primjerice, „feminizam“ obuhvaća definiciju od jednog retka, koja ne objašnjava osnovne aspekte pokreta, a pod slovom „ž“ nalazi se samo „ženske bolesti“ (315-316). Žene su pak najviše, u odnosu na muškarce, navođene u sljedećim kategorijama: balet i ples, kazalište, „ostalo“ (religijski i mitski likovi), film, primijenjena umjetnost i glazba (320).

Doprinos ove knjige svakako je u ukazivanju na višeznačnost pojmova prostora i vremena. Stručnost voditeljice projekta i ostalih autorica knjige jasno je vidljiva posebno u sustavnom izlaganju svakog od pojedinog dijela knjige, pa su tako konceptualne ideje kao i empirijski dokazi i analize vrlo čitljivi, što kako znamo nije uvijek slučaj s izlaganjima rezultata znanstvenih istraživanja. Postavljeni ciljevi s početka istraživanja dokazani su i ukazuju na problematiku nejednakosti rodno/spolnog obilježavanja, koje svoje korijene vuče iz davne mitske i filozofske prošlosti i nije karakteristika samo današnjeg doba.

Zaključak da ovo „istraživanje simboličke razine rodno/spolnog upisivanja u javni prostor i linearno vrijeme pokazuje *patrijarhalnu paradigmu s oznakama spolne neravnopravnosti, marginalizacije, asimetrije i isključenja*“ (322) ipak ne proizlazi u potpunosti iz predstavljenih analiza i po-

stavljenih hipoteza. Kako i sama autorica Diana Nenadić navodi „leksikoni, srećom, nisu jedini pokazatelji rodne strukturiranosti i stvaralačkog potencijala određene kulture“. Naime, bit će zanimljivo usporediti ove rezultate s analizom i drugih pisanih izvora, enciklopedija, leksikona, ali i analiza medijskih i drugih sadržaja pa vidjeti postoje li pomaci ka izjednačavanju rodno/spolnih razlika u usporedbi s ovdje analiziranim *Leksikonom*. Bez sličnih usporedbi, pitam se, je li problem samo u loše, pa i muško-centricno, napisanom *Leksikonu*, kojeg je očito potrebno revidirati na više polja od samo rodno/spolne zastupljenosti.

Čitanje ove knjige, ali i prethodne dvije knjige na koje se ovo istraživanje nadovezuje (*Umjetnik u društvenom kontekstu*, Zavod za kulturu Hrvatske, Zagreb, 1985., i *Nimfe, Muze i Eurinome – društveni položaj umjetnica u Hrvatskoj*, Alinea, Zagreb, 2001) toplo preporučujem prije svega svakome tko se bavi problematikom spola i roda iz perspektive društvenih i humanističkih znanosti, ali i svima koji žele uložiti napor u dublje razmatranje pojmova u svakodnevnoj upotrebi te shvaćaju važnost osvješćivanja višeznačnosti i socijalne određenosti koncepta prostora i vremena.

Tijana Trako

KOPRIVNICA DOBILA NAGRADU EUROPSKOG TJEDNA MOBILNOSTI

Grad Koprivnica dobitnik je nagrade Europskog tjedna mobilnosti 2008. za izvanredna postignuća tijekom Europskog tjedna mobilnosti 2007. i prijašnjih godina. Ova se nagrada dodjeljuje lokalnim vlastima za promicanje dobrih rješenja u održivom gradskom prometu te poticanje građana na njihovu implementaciju s ciljem smanjenja zagađenja zraka i postizanja općeg poboljšanja kvalitete života, a ujedno doprinoseći i implementaciji mjera za sprečavanje klimatskih promjena.

Nagradu je 13. veljače 2008. u Bruxellesu gradonačelniku Koprivnice Zvonimiru Mršiću te predsjednici Odbora za prosvjetu, **znanost**, kulturu i sport Heleni Hećimović dodijelio povjerenik Europske komisije za okoliš Stavros Dimas. Tom im je prilikom zahvalio na predanosti i radu proteklih godina.

Ovo laskavo priznanje Koprivnica je izborila u konkurenciji od 2015 gradova iz 35 zemalja, a u finalu su, osim Koprivnice, bili još rumunjski Arad i njemački Frankfurt. Dodjeli nagrada prisustvovali su predstavnici Europske komisije, veleposlanik Republike Hrvatske u Belgiji, gospodin Boris Grigić te gđa. Gordana Valčić, prva tajnica u Misiji Republike Hrvatske pri EU koji su gradonačelniku Mršiću čestitali i istaknuli kako je ovo priznanje Europske komisije od velikog značaja za grad Koprivnicu, ali i za Republiku Hrvatsku. Zahvaljujući sudjelovanju na Europskom tjednu mobilnosti od 2002. godine, Koprivnica uspijeva svoje urbane prostore činiti održivima aktivno promovirajući laka transportna sredstva kao što su hodaње i